

האוניברסיטה העברית בירושלים

סילבוס

רפואה בעת השואה ולאחריה - 96239

תאריך עדכון אחרון 03-09-2018

נקודות זכות באוניברסיטה העברית: 2

תואר: בוגר

היחידה האקדמית שאחראית על הקורס: רפואה

השנה הראשונה בתואר בה ניתן ללמוד את הקורס: 0

סמסטר: שנתי

שפת ההוראה: עברית

קמפוס: עין כרם

מורה אחראי על הקורס (רכז): פרופ שמואל רייס

דוא"ל של המורה האחראי על הקורס: Shmuelre@ekmd.huji.ac.il

שעות קבלה של רכז הקורס: ג 1400-1500

מורי הקורס:

תאור כללי של הקורס:

הקורס עוסק בהכרת הצד האפל והמואר של הרפואה והסיעוד בשואה והלקחים לאנשי בריאות בהווה ובעתיד

מטרות הקורס:

בסיום הקורס הלומד/ת

1. יכיר את העובדות ההיסטוריות הרלוונטיות
2. יבין את הרצף מאויגניקה לרצח עם, ואת תפקיד הרופאים והרפואה בו
3. יכיר את הניסויים הרפואיים בעוולה, את קוד נירנברג והצהרת הלסינקי ותפקידם באתיקה רפואית עכשווית
4. יכיר את הסיכון ברפואה לשימוש לרעה בכוח ויגבש את דרכו למנוע זאת עבורו
5. ילמד דוגמאות של התנהגות רופאים ראווה בתנאים בלתי אפשריים, ויפיק ממנה לקחים עבורו.
6. יכיר את הצרכים המיוחדים של וילמד דרכים לטיפול בניצולים וצאצאיהם
7. יבצע ניתוח מספר מקרי מקרה בוחן לסעיפים שלמעלה
8. יעסוק ברפלקציה על התכנים שלמעלה ומשמעותם עבורו ועבור זהותו המקצועית

תוצרי למידה

בסיומו של קורס זה, סטודנטים יהיו מסוגלים:

1. לכתוב עבודה על דילמה מתכני הקורס
2. לראיין ניצול
3. לסיים יומן רפלקטיבי על המסע שעברו בקורס

דרישות נוכחות (%):

חובה

שיטת ההוראה בקורס: תאור הקורס

מדובר בקורס היברידי, אשר בו הלמידה מקוונת (2 שיעורים מקוונים בחופשת הסמסטר), יחד עם 3 מפגשים פנים אל פנים בכל סמסטר (סה"כ 6 מפגשים)
כל שיעור מקוון יכלול הרצאת מבוא מצולמת בת כ 15 עד 20 דקות (בהפקת אולפן הפקולטה לרפואה ירושלים). ההרצאה מלווה גם במצגת שניתן ללומד להוריד למחשבו. בנוסף חומר קריאה, פורום לדיון, קישור לסרטים ואתרים ברשת מאמרים ומקורות נוספים לצורך דיון.
בכול שיעור - משימה שיש לבצע עד השיעור הבא לבד או בקבוצה .
במפגשים בכיתה יערך דיון במליאה ובקבוצות קטנות על הלמידה מאז השיעור שקדם למפגש ועד לשיעור הנוכחי, על בסיס משימות שהגישו המשתתפים

רשימת נושאים / תכנית הלימודים בקורס:

כן

1. הבסיס האידיאולוגי (אוגניקה) לרפואה הנאצית
2. מקומם של הרופאים הנאצים והחוקרים בתורת הגזע, העיקור והמתת החסד, בניסויים בעוולה ובתכנית ההשמדה והלקחים מכך לאתיקה הרפואית המודרנית.
3. גורלם של הרופאים הנאצים אחרי השואה
4. אויגניקה בימינו אנו- בארצות שונות, בתרבויות שונות ובישראל
5. תפקודם של הרופאים היהודים וחסידי אומות העולם במחנות ובגטאות בטיפול, הוראה, מחקר ומנהיגות קהילתית כמקרה בוחן של התנהגות מקצוענית בתנאים בלתי אפשריים.
6. הטיפול בניצולים ובני הדור השני והשלישי, פוסט טראומה. השפעת השואה על המבצעים וצאציהם
7. הבנת הסכנה של שימוש לרעה בכוח במקצועות הבריאות וכיצד למנוע זאת, פיתוח מצפון וזהות מקצועית ומניעת שימוש לרעה בכוח שבידי הרופא.

חומר חובה לקריאה:

דני נדב, רפואה ונאציזם, הוצאת משרד הבטחון (אוניברסיטה משודרת)

חומר לקריאה נוספת:

מפורט ביחידות ההוראה השונות

הערכת הקורס - הרכב הציון הסופי:

מבחן מסכם בכתב/בחינה בעל פה 0 %
הרצאה 10 %
השתתפות 30 %
הגשת עבודה 30 %
הגשת תרגילים 30 %
הגשת דו"חות 0 %
פרויקט מחקר 0 %
בחנים 0 %
אחר 0 %

מידע נוסף / הערות:

סילבוס מפורט

תכנית מפורטת למפגשים בכיתה (ולשיעורים בחופשת הסמסטר)

לפני המפגש הראשון

בשבוע שלפני תחילת הלימודים: היכנסו לאתר הקורס ב Moodle, ענה על השאלון המקדים, צפה בהרצאת המבוא של פרופ רייס, ולמד את מהלך האירועים. רשום ציפיות ומטרות שלך מהקורס.

שיעור מס 1 : 16/10/18 0815-1000 שיעור פתיחה : הכרת הקורס, מאויגניקה לרצח עם א

מטרות (לשיעור מס 1 -עד שיעור מס 2)

בסוף השיעור והלמידה עד שיעור מס 2, הלומד /ת:

א. ת/נסח את ציפיות ומטרות הקורס עבור/ה
ב. יכיר את מטרות הקורס, תכנון ושיטת הלמידה וההערכה
ג. ידע כיצד הרפואה הנאצית היתה תכנית (מעוותת) בבריאות הציבור, ואת מטרות השימוש במשפטים ורופאים
ד. יכיר את המושג ואת התפתחות האויגניקה, "מדעיזיה" של אפליה גזעית, אויגניקה בעולם החפשי, ומקומה באידאולוגיה וברפואה הנאצית
ה. יהיה מודע להתפתחות מאויגניקה לרצח עם.

לו"ז

0815-0830 הכרת הקורס (שמואל רייס)
0830-0845:אוריינטציה ל moodle, אוריינטציה לשימוש בסרטים (מר שחר לוסקי ד"ר מיכאל בייגל ופרופ יואל דונחין)
0845-0900: בזוגות: ציפיות ומטרות
0900-0915: מליאה : ציפיות ומטרות
0915-0935: הרצאת פתיחה – פרופ ש.רייס -הרפואה הנאצית כתכנית (מעוותת) בבריאות הציבור
0935-0950: דיון
0950-1000: אוריינטציה לשיעור מס 2 ובין השיעורים

משיעור 1 לשיעור 2 :
העשרה Children s'Tomorrow (Drama).
55 min, English, 1934, USA

משימה: 1. נסח ציפיות ומטרות אישיות מהקורס
2. לקראת שיעור מס 2 צפה בהרצאתה של ד"ר שלוש

שיעור מספר 2 28.11.18 1015-1200 קפואה נאצית, מאויגניקה לרצח עם ב, אויגניקה היום
מטרות שיעור מס 2 עד שיעור מס 3 הלומד/ת
א. יבין את חשיבות הרפואה והרופאים, המדע והמדענים לאידיאולוגיה הנאצית בכללותה
ב. יכיר את 5 התכניות של הרפואה הנאצית, התפתחותן ופרטיותן ויבין את המעבר מאויגניקה לרצח עם
ג. ידע מה הייתה ה"אתיקה" של הרופאים הנאציים
ד. יכיר את הרופאים שהיו פעילים בפתרון הסופי, בחירת מי לחיים ומי למוות.

לו"ז

1015-1040: מליאה - דיון והבהרות : מאויגניקה לרצח עם
1040-1110: קבוצות: אויגניקה בעידן הנוכחי
1110-1140: הצגת ממצאי הקבוצות
1140-1200: דיון : קוד אתי בראי השואה

משיעור 2 לשיעור 3
משימה 1: כל קבוצה תגיש את המצגת שהכינה ביחד עם מסקנותיה לגבי מניעת הדדרות מיוגניקה
למחוזות מסוכנים במדינה שנלמדה

משימה 2: לקראת שיעור מס 3 צפה בהרצאתה של ד"ר מרים עופר

לו"ז השיעורים משיעור 3 ואילך יפורסם סמוך לשיעור

שיעור מס 3 : אחי גיבורי התהילה: רפואה בגטאות ובמחנות. 18.12.12 1000-1200

מטרות עד שיעור 4 הסטודנט/ית

1. ידע את גורל הרופאים היהודים ברייך, ההשפעה על הרפואה אחרי המלחמה באוסטריה וגרמניה.
2. יכיר את מערכות בריאות של הקהילות היהודיות באירופה וכיצד התארגנו לתת שרות מפרוץ המלחמה ובגטאות
3. ידע אודות המחלות ותחלואה בגטאות
4. יהיה מודע לקיום ומשמעות הפקולטה לרפואה בגטו ורשה ומחקר הרעב
5. ידון ויכיר דילמות מוסריות וקליניות שבהן התמודדו צוטי הבריאות היהודיים במחנות ובגטאות כולל מקרי בוחן כמו: יאנוש קורצ'אק, גיזלה פרל, מיקלוס ניזלי, סמואלס והאס. ידון ויבחן עבור עצמו את המצב של תפקוד בתנאים בלתי אפשריים
6. ידון ויבחן את מושג הגבורה כרופא

סרטים (העשרה)

Korczak (Drama)

144 min, Polish-Hebrew Subtitles, 1990, Poland

Out of the Ashes (Drama)

113 min, English-English Subtitles, 2003, USA

הסרט על גיזלה פרל

משימה: משיעור 3 ל 4 (למידה מקוונת) 19.1.15-12.12

קרא בספר הקורס לפחות אחד הפרקים מבין הפרקים 10-5

משימה: תאר דילמה אתית אחת, של רופא יהודי בשואה , כיצד היית נוהג? כתוב עד שני עמודי A4 ברווח רגיל פונט 12

שיעור מס 4 : בחופשת הסמסטר ניסויים בבני אדם. הקדש לשיעור את 16.1.19 עד 15.2.19
מטרות עד שיעור 5 הסטודנט/ית:

1. ידע את הספקטרום של ניסויים בבני אדם שערכו הנאצים בקטגוריות: צרכים צבאיים, צרכים רפואיים, לצרכי תורת הגזע
2. יכיר את המושג של ניסויים בעוולה
3. ידון בשימוש האתי בנתונים שנאספו בעוולה

משיעור 4 לשיעור 5

קרא פרק 12 בספר הקורס

משימה: כתוב אודות ניסוי אחד : מה היתה שאלת המחקר? מה היו העברות האתיות? היש ערך לתוצאות המחקר? עד שני עמודי A4 ברווח רגיל פונט 12 עם רפרנסים

שיעור מס 5 (למידה מקוונת) : אנטומיה מ16.2.19 עד 19.3.19

מטרות

בסיום שיעור 5 הסטודנט/ית

1. יכיר את התנהלות האנטומיסטים ומוסדותיהם בעת הרייך השלישי
2. ידון בהתנהלות זאת כמקרה ספציפי של התנהלות דיסיפלינה רפואית בזמן השואה
3. ידון בשימוש במוצרים שהושגו בעוולה (האטלס של פרנקוף, דגימות אנטומיות)

הרצאה: האטלס של פרנקוף - אורי ויינברג PhD MD,
רקע: מאמרי כנס האנטומיסטים 2010 (יועלו במודל)
משימה: סכם בקבוצה אחד המאמרים והגישו מצגת עד 6 שקפים

שיעור מס 6 : 20.3.19 0815-1000 אחרי המלחמה : עמידות- רפואת ניצולים ; משפטי נירנברג
וגורל הרופאים הנאצים

מטרות

בסיום שיעור 6 ועד שיעור 7 הסטודנט/ית

1. ילמד את שארע במשפטי נירנברג
2. יבחן את גורל הרופאים הנאצים אחרי המלחמה
3. יכיר את התפתחות קוד נירנברג, הצהרת הלסינקי ועדות אתיקה וועדות הלסינקי
4. יכיר את ההתנהלות הרפואית בעת שחרור המחנות
5. ילמד מהי פוסט טראומה והאופן שניצולים לקו בה
6. יכיר את מאפייני הטיפול בניצולים ודור שני, עמך

משימה : בקבוצות בחרו רופא נאצי אחד מהרשימה ולימדו את גורלו במלחמה ולאחריה, הגישו מצגת עד 6 שקפים

1. מנגלה

2. אריברט היים

3. Otmar Freiherr von Verschuer

4. Horst Schuman

5. Carl Clauberg

6. Amanda Ratajczak

7. Hilde Wernicke

8. Karl Brandt

בשיעור המקוון

הרצאה : ד"ר זאב וינר פוסט טראומה

סרט: חיים מבוזבזים

העשרה

Nuremberg (Drama)
186 min, English-English Subtitles, 200, USA
The Pawnbroker (Drama)
116 min, English, 1965, USA
Sophie's Choice (Drama)
150 min, English-Hebrew Subtitles, 1982, USA

שיעור מספר 7 3.4.19 1000-1200
אפקט לוציפר: איך אנשים טובים הופכים לרעים, ואיך רופאים הופכים לרוצחים.
מטרות
בסיום שיעור מס 7 ועד שיעור 8 הסטודנט/ית

1. יחשף לצד האפל והמואר של הרפואה בשואה בעת שחרור המחנות
2. ילמד את הניסויים של מילגרם וזימברדו ויפרש את מימצאיהם
3. ידע את מרכיבי תאוריית הרוע ומרכיבי רצח עם
4. ידון בסיכון לשימוש לרעה בכוח ברפואה
5. ידון בשאלות האם ניתן לחסן נגד שימוש לרעה בכוח? איך לעצב מצפון אצל רופאים ואנשי בריאות אחרים

משימה:
נצפה בהרצאות: יואל דונחין פרופ שמואל רייס

קרא פרקים 11, 13 בספר הקורס

כתוב: מה יסייע לי להמנע משימוש לרעה בכוח כרופא

סרטים (העשרה)
הצד האפל והצד המואר של הרפואה (Drama) Belsen of Relief The
99 min, English-English Subtitles, 2007, UK

סרט: Experimenter (Drama)
90 min, English, 2015, USA
Robert Jay Lifton: Nazi Doctors-When Doctors Kill (Documentary)
86 min, English, 2009, Germany

שיעור 8 29.5.19 0815-1000: משמעויות הקורס לעיצוב רופאים בהווה ובעתיד

מטרות

בסיום שיעור מס 8 הסטודנט/ית

1. יתייחס לשאלה האם הייתה יכולה להיות שואה ללא רופאים ורפואה?
2. יבחן את עצמו האם ניתן גם בתנאים קשים לשמור על צלם אנוש ומקצועיות?
3. ירהר בתרומת הקורס לפיתוח המצפון והזהות המקצועית שלו
- 4.

תכנית השיעור

שיחה על מטרות השיעור

דיון וסיכום הקורס

מילוי שאלון ידע ועמדות